

debatt

Bellona vinner om Sellafield

Av Erik Martinussen, fagmedarbeider i Bellona

I **Aftenposten** 13. juli reiser tidligere utredningsleder i Fr.p., Jan Arild Snoon, kraftig kritikk mot meg og Bellona og hevder Bellona tar feil i Sellafield-saken. Snoon henviser til et innlegg jeg skrev i **Aftenposten** 20. juni der jeg anslo at Sellafield-saken ville bli avgjort i løpet av sommeren. Samme dag sendte den britiske ministeren for mat og miljø, Margaret Beckett, et brev til miljøvernminister Børge Brende hvor hun bekreftet at de radioaktive utslippene av technetium-99 (Tc-99) foreløpig skal stanses i ni måneder.

Bellona har de siste tre årene spesielt lagt vekt på å få stanset utslippene av Tc-99. I dette arbeidet har vi søkt allianse med grasrotorganisasjoner, vi har samarbeidet med fylkene, Statens strålevern og med miljømyndighetene. Det er frukten av dette samarbeidet som nå gir resultater. De kommende ni månedene skal brukes til aktivt å teste ut en renseteknologi med bruk av fellingsmiddelet tetrafenylfosforbromid (TPP). Dette er en teknologi som nærmest er ferdig utviklet, og som det ikke koster mer enn 3,5 millioner pund å ta i bruk.

Jan Arild Snoon kritiserer Bellona. Han reiser tvil om TPP-metoden vil gi en langvarig binding av radionuklidene, og viser til at prosessen kan føre til utslipp av giftige stoffer til miljøet. Som kilde bruker Snoon et notat som er publisert på Bellonas hjemmeside. Notatet Snoon viser til, er skrevet av undertegnede, og Bellona er selvfølgelig klar over utfordringene det her vises til. Men utfordringer er til for å løses, og så sent som i juni dette år ble det publisert en rapport som viser at bindingsproblemene ikke lenger er så store som tidligere antatt. Tvert imot viser det seg nå at renset Tc-99-avfall kan deponeres på land. Rapporten er publisert av det britiske selskapet NIREX, som har ansvar for det fremtidige deponiet for radioaktivt avfall i Storbritannia.

Dermed er det bare én barriere igjen for den nye renseteknologien kan innføres. Man må påse at eventuelle TPP-utslipp blir så små at de ikke skader miljøet. Bellona tror også denne utfordringen kan løses, og at Tc-99-utslippene dermed kan opphøre én gang for alle.

Snoon mener også at det ikke er aktuelt for noen å spise hummeren som blir fanget utenfor Sellafield-anlegget. Her tar han nok feil, for hummeren som blir fanget utenfor Sellafield med 4000 Bq Tc-99 i seg, selges faktisk til konsum i nærmeste fiskelandsby.

For Bellona har det vært viktig å forsvare norsk havbruksnæring mot radioaktiv forurensning. Radioaktivt avfall i norsk tang og hummer er ikke god reklame for norsk sjømat.

▼ Oppgi adresse og telefon på dagtid. ▼ Bruk gjerne e-post eller telefax. ▼ Skriv kortest mulig. ▼ Redaksjonen forbeholder seg rett til å forkorte. ▼ Manuskripter som er sendt til flere aviser, benyttes ikke.

Aftenposten, postboks 1, 0051 Oslo Telefax: 22 86 40 89. E-post: debatt@aftenposten.no

Spennende tider på fjernsyns sektoren

Av Yngve Slettholm (kr.f.), statssekretær i Kultur- og kirkedepartementet

Regjeringen har lagt frem en stortingsmelding der den går inn for at analogt fjernsyn blir erstattet av digitalt fjernsyn. Overgangen fra analogt til digitalt fjernsyn vil påvirke måten de fleste av oss bruker fjernsyn på. Det er overraskende at saken ikke har påkalt større oppmerksomhet.

Den digitale teknologien har klare fortrinn som gjør at både produsenter og publikum vil tjene på et teknologiskifte. Norsk topografi og bosetning gjør det imidlertid kostbart å spre digitale signaler til alle. I overskuelig fremtid er det bare et digitalt bakkenett som kan gi et fullt ut landsdekkende fjernsynstilbud til en overkommelig pris.

Skulle vi velge å videreføre det gammeltdage analoge nettet, ville det de neste 15 årene koste omtrent like mye å vedlikeholde dette som å bygge et nytt digitalt bakkenett. Tiden synes derfor inne for å bygge ut det digitale bakkenettet.

Stortinget har forutsatt at utbygging av et digitalt bakkenett ikke skal finansieres av staten. Statens oppgave er å sikre riksdekkende fjernsyn og legge forholdene til rette for riksdekkende almenkringkasting.

Frekvensressurser er et knapphetsgode. Digitale bakkenett utnytter frekvensene fem ganger bedre enn analoge nett, og gir lavere distribusjonsutgifter pr. kanal. Dermed kan etter hvert hele befolkningen tilbys rimelig tilgang til flerkanalfjernsyn.

Prigjøring av verdifulle frekvensressurser legger forholdene til rette for økt verdiskaping. Flere aktører i norsk næringsliv har tatt til orde for en snarlig utbygging av et digitalt bakkenett. Et digitalt bakkenett vil også stimulere til økt konkurranse, både på fjernsynsmarkedet og på markedet for distribusjon av digitale tjenester.

Digitalt fjernsyn vil gi publikum et bedre fjernsynstilbud, både teknisk og innholdsmessig. NTV er eneste søker på konsesjonen for det digitale

bakkenettet. Søknaden innebærer en styrt avvikling av analoge sendinger innen 2007. Dette vil påvirke de rundt 600 000 husstandene som benytter dagens bakkenett. Apparatene må enten kobles til kabel/satellitt eller knyttes til bakkenettet. Samtlige alternativer fordrer at seerne investerer i mottagerutstyr. Bakkenettet blir rimeligst, med en engangsutgift på 1300-1500 kroner pr. fjernsynsapparat. Prisen kan etter hvert falle.

Kabel og satellitt koster betydelig mer, og her påløper i tillegg en abonnementsavgift. Halvparten av de 600 000 husstandene mottar i dag kun NRK1 og TV2. De øvrige får også inn TVNorge og/eller NRK2. I et digitalt bakkenett vil disse kanalene, lokal fjernsyn og bedre tekst-TV bli gratis tilgjengelig for hele befolkningen. Man vil også få tilgang til et større utvalg kanaler og andre tilbud mot betaling.

Dersom Regjeringen skal akseptere at analoge sendinger avvikles, må følgende kriterier være oppfylt: Hele befolkningen skal ha

tilbud om digitale fjernsynssignaler.

Overgangen til digitalt fjernsyn må representere en merverdi for seerne. NRKs sendinger skal være gratis.

Anskaffelseskostnadene for mottagerutstyr skal være begrenset.

Publikum skal ha reell tilgang til mottagerutstyr og teknisk assistanse.

Beredskaps hensyn skal være tilfredsstillende ivarettatt. Behovene til lokal fjernsyns sektoren må være ivarettatt, og det må legges til rette for en «åpen kanal».

Analoge sendinger vil ikke bli avvirket og ingen skjermer svarte før samtlige kriterier er oppfylt.

Vi går en spennende tid i møte på fjernsynssektoren. For en begrenset investering i nytt utstyr vil alle som i dag er tilknyttet det analoge nettet, få et bedre tilbud ved overgang til digital-TV. Ikke minst gjelder det de mange som i dag ikke har tilgang til NRK2, men som vil få det via det digitale bakkenettet.

Blir bedre. Digitalt fjernsyn vil gi et bedre fjernsynstilbud.

FOTO: INGAR STORFJELL

Dyrt å være turist i Norge

Av Jan Eivind Wiig, Sarpsborg

Vel hjemkommet fra ferie leser jeg i **Aftenposten** 10.07.03 at overnattinger fra utlandet har gått ned med 3% fra mai i fjor til mai i år (20% færre svensker!). Man vil sikkert søke å finne svaret i den økonomiske nedgangen, men tillatt meg noen bemerkninger i sakens anledning:

Vi kom – som ofte før – bilende sørfra. Fra norskogrensens (Svinesund) møter vi følgende: – En veistandard som skremmer (campingvogner, campingbiler og tungtrafikk) – Svinesundbakken er snevret inn fra to til ett felt i ferietiden (genialt!) – med påkjøringslys – en og en bil for de lovlidige (noe vi har sett i USA, men som man der er i ferd med å forlate!)

– Bomstasjoner (snart tre fra grensen til Oslo!) – et ukjent fenomen for de fleste europeere (sogar «øst-europeere») – Fotobokser i fleng (i ferietrafikken kommer du likevel ikke over 60 km/t)

– Lange køer, få toaletter og rasteplasser (og der ser ut som søppeldynger!)

– Dyre ferger (i bl.a. Sverige og «fattige» Polen er innenriksferger gratis!)

– Høye bensinpriser og trafikkbøter

– LPG-stasjoner (hva er det?)

– Uforskammet høye priser på øl, vin og brennevin (hvilket faktisk er viktig for de fleste europeere – og de kan nyte alkohol med respekt!)

– Dyrt å spise ute (dessuten er vel ikke standarden mye å skryte av!)

– Byene er lite tilrettelagt for parkering – hvor er «park and ride»?

– Iflg. Dagsrevyen 10. juli: Blir du frustjålet noe i Oslo, smil og glem det!

Vi har et usedvanlig vakker land, med mye fint å se og oppleve, men det overrasker ikke meg at flere og flere turister konkluderer med at selv naturopplevelser kan kjøpes for dyrt! Det finner faktisk flere og flere nordmenn også ut!

Politisk styrt rentefall rammer usosialt

Mediene har vært rausere med å beskrive hvilke betydelige beløp folk flest kan spare som et resultat av at Norges Bank har senket renten betydelig – og mer er i vente. Derimot har det nærmest vært taushet om hvem som virkelig betaler store deler av rentefallet.

Taperne er de mange små slierte som gjennom år legger til side noen kroner som settes inn i banken, oftest med sikte på å spe på en forventet mindre pensjon når den tid kommer. Disse midlene kan vel regnes som en privat pensjonskonto. Dette er mennesker som har en heller beskjeden livslønn. De virkelige rike setter ikke sin formue inn på bankkonto, men plasserer pengene i realverdier. På denne måten slipper de også lett fra skatten.

Mange pensjonister med lave pensjoner vil nå, til tross for den årlige oppjustering av folketrygden, få mindre å leve av enn tidligere. Er det dette som politikerne mener med en rettfærdig fordeling?

Rentefallet er positivt for bedriftene, og det er hyggelig at yngre mennesker som setter bo, får overkommelige renteutgifter. Kanskje **Aftenposten** kan bidra med å sette opp tabeller som viser hvor meget av sparte renteutgifter som forbrukes til det en kan betegne som luksus?

Det burde være et rimelig krav at forventningen av bankinnskudd og formuen, innen fastlagte rammer, fritas for skatt. Med dagens system, skatt på renteinntekter og formue, samt inflasjon, vil bankinnskudd gjennom år gå i minus. Dette kan neppe bidra til å stimulere folks nøysomhet og sparevne. Mon tro hva miljøorganisasjonene mener om dette? Pensjonistforbundene burde også ta opp saken. Hittil har de vært tause.

ERLING WASLAND, Oslo

Målloven moden for opphevelse

Av Arve Waage, viseformann, Bokmålsforbundet

Universitetet i Oslo er som sentralt statsorgan i henhold til Lov om målbruk i offentlig teneste (Målloven) fra 1980, pålagt å benytte minst 25 prosent nynorsk. UiO har forståelig nok problemer med å oppfylle kravet, da det ligger i et område av landet med svært få nynorskbrukere. Våren 2003 var kun 2,43 prosent av studentene nynorskbrukere, mens altså minimumskravet til nynorsk er det tidobbelte. UiO har derfor søkt Utdanningsdepartementet om å bli definert som et regionalt statsorgan, for derved å slippe unna det urimelige høye kravet til nynorsk. For regionale statsorganer gjelder den såkalte flertallsformen for området. For østlandsområdet innebærer dette bokmål.

Ikke uventet har Universitetets søknad ført til et ramaskrik i nynorskretser. Der i gården bryr man seg ikke om hvilken målform studentene og ansatte ønsker. Universitetsdirektøren skal ha full honnor

Kvalitetsutvalg med god kvalitet

Kvalitetsutvalget la nylig frem hovedinnstillingen «I første rekke». Utvalget, som er blitt ledet av Astrid Søgner, har presentert 117 endringsforslag i en utredning om den norske grunnskoleringen. Eleverorganisasjonen har jobbet for mange av forslagene lenge, og er godt fornøyd med at utvalget er enig med elevene på de fleste områder.

Vi er først og fremst fornøyd med at det flertall i utvalget ønsker å beholde lengden på opplæringen. Det hjelper lite å tvinge elevene igjen-

for at han tar opp saken.

Målloven bestemmer at det skal være en «rimelig kvantitativ fordeling mellom målformene», og definerer dette til å ligge mellom 25 og 75 prosent for begge målformenes vedkommende. For å oppnå dette mål bruker man store økonomiske ressurser som kunne vært anvendt på en adskillig mer fornuftig måte. Ved fastsettelse av målformen for et regionalt statsorgan teller alle kommuner likt uansett innbyggerantall. Nøytrale kommuner, som for eksempel Oslo, teller ikke med i det hele tatt, med mindre over halvparten er det. Dette resulterer ofte i at det blir mindretallets målform som blir vedtatt. Loven ser helt bort fra den reelle fordelingen av hhv. bokmåls- og nynorskbrukere. Slik Målloven er utformet favoriserer den i urimelig grad bokmål.

Bokmål og nynorsk har vært likestilte målformer siden 1885. Nynorsk har vært i kraftig tilbakegang siden annen verdenskrig. I dag er kun 14,65 prosent av grunnskoleelevene nynorskbrukere. Rekruttsta-

tistikken viser kun 8,70 prosent nynorsk. Nærmere 90 prosent av nynorskbrukerne holder til på Vestlandet.

For å rettferdiggjøre den udemokratiske Målloven henviser målformetaket til det såkalte likestillingsvedtaket for målformene som Stortinget fattet i 1885. Dette var imidlertid ikke noe tvangsvedtak, snarere tvert imot. I kirkekomiteens innstilling nr 111 1885 til Stortinget står det følgende: «at det skal staa frit for Embeds- og Bestillingsmænd som enhver anden i Skrift og i Tale at benytte det Sprog de selv ønsker, Bogsproget eller Landsmaalet til offentlig Brug». Altså det stikk motsatte av hva som er tilfelle i dag.

Det er på høy tid at våre folkevalgte respekterer det norske folks valg av målform. Den udemokratiske Målloven har overlevd seg selv, og bør oppheves med gybeilkelig virkning. La de statsansatte, slik likestillingsvedtaket forutsatte, få benytte den målform de selv ønsker. På den måten vil man jo reelt sett få en rimelig fordeling av hhv. Bokmål og nynorsk i staten.

reslått erstattet med basisgrupper på inntil tolv elever. Eleverorganisasjonen har tidligere foreslått dette, og vi mener det vil bidra til et bedre læringsmiljø med bedre oppfølgning. Vi er opptatt av at elevdemokratiet blir sikret, og det er nødvendig med et nytt system for elevtilslutningsvalg og elevråd når klassen forsvinner.

Eleverorganisasjonen har gått inn for en omfattende endring av dagens eksamen. **HALVARD HØLLELAND, fylkesleder Eleverorganisasjonen i Oslo**

kronikk

E-post til: **kronikk@aftenposten.no** postboks 1, 0051 Oslo. Faks 22 86 40 89. Kronikken på nett: **aftenposten.no/meninger/kommentarer**. Kronikk lengden er på 7500 tegn inkl. mellomrom. Foto av kronikkforfatteren vedlegges manuset.

Den 16. juni i år døde en av Nordens fremste filosofer, Georg von Wright, 87 år gammel.

Dyp uro for menneskets fremtid gjorde ham til en kjempende humanist, skriver idéhistoriker

Birger Kolsrud Jåsund, journalist i NRKs kulturavdeling.

Finlands provokative pessimist

DET ER ET PARADOXS knyttet til Georg Henrik von Wright. Ikke bare er han ansett som Nordens viktigste filosof etter den annen verdenskrig. Han var også kjent som en vennlig gentleman, stillferdig, høflig og med et alltid like imponerende nærvær. Likevel ble han kalt fanatisk, fordomsfull, inhuman, resignert, håpløs, destruktiv og platt.

Dette er knyttet til et annet paradoks, nemlig tildelingen av vår vestlige idéhistorie. På den ene side de optimistiske fremskrittstrettede ideer, troen på mennesket, vitenskapen og den teknologiske utviklingen. På den andre siden finner vi de pessimistiske strømmingene, dystopier som ofte er resultater av kriger, massaker, voldtækt av miljøet og den menneskelige forflating generelt.

Når den optimistiske og pessimistiske livsholdning kommer i konflikt, slår det som oftest gnister, men von Wright er et eksempel på at optimismen og pessimismen i Vesten står nærmere enn vi kanskje tror.

VON WRIGHT BLE FØDT i Finland i 1916, og valgte filosofen som levevei allerede da han var 13. Han ble kjent over natten da han overtok Wittgensteins professorat ved Cambridge i 1948, bare 32 år gammel. Men von Wright reiste hjem til Finland etter bare tre år – professoratet føltes nok for tyngende for hans unge skuldre. I tiden etter holdt han seg i Finland, men hadde en rekke gjesteprofessorater verden over, mange i USA. I Norge ble han æresprofessor ved Universitetet i Tromsø i 1982, og ved Universitetet i Bergen i fjor.

Han delte sitt forfatterskap i to deler. En filosofisk del, og en kulturkritisk del. I det filosofiske forfatterskapet befattet han seg med logikk og vitenskapsteori først og fremst, men også

Kritikk av fornuften. Det ligger i boken «Vetenskapen og fornuften» fra 1986, og den provoserte mange. Det var nemlig med denne boken et helt vitenskapelig miljø gikk av hengslene, og ga von Wright den ene verbale lusingen etter den andre.

etikken. Som filosof var han skarp og klarttenkende og anerkjent verden over. Von Wright ble nøye lest på universitetene i Norge – på 60- og 70-tallet særlig bøkene «Logikk, filosofi og språk», og «Explanation and understanding». Gjennom hele sitt kulturkritiske forfatterskap, som han befattet seg med fra 1945 og til sin død, forsøkte von Wright å finne kildene til sin uro for fremtiden. Hans uro hvilte på misforholdet mellom den vesteuropaiske tro på fornuft og vitenskap på den ene siden, og de ødeleggende sidene ved menneskets fremferd på den andre. Hele livet ble han slitt mellom sitt optimistiske syn på tilværelsen og det pessimistiske. Han kalte i tidlig alder sin humanistiske livsholdning for «tragisk optimisme».

Det var særlig to setninger av Wright angrert på, og de lyder som følger: «Engang skall med sikkerhet mennesken som art opphøra at finnas;

om det sker efter några hundra tusen år eller ett par sekler, är i det kosmiska perspektivet en pipa snus. När man betänker, hur många arter människan själv tagit kål på, kan en sådan naturens nemesis kanskje tyckas rättvis.»

Setningen er tatt fra sluttkapitlet i boken «Vetenskapen og fornuften» fra 1986, og den provoserte mange. Det var nemlig med denne boken et helt vitenskapelig miljø gikk av hengslene, og ga von Wright den ene verbale lusingen etter den andre.

Boken er en kritikk av fornuften, teknikkens tilbakervirkning på mennesket, og menneskets fremmedgjøring fra naturen. Von Wright spør retorisk: – Hvis fornuften er grunnlaget for vitenskapen, og vitenskapen er basis for teknologien, og teknologien er det som setter menneskeheten i livsfare – kan man da si at fornuften er grunnlaget for fornuften? Von Wright tviler. Denne scientiistiske fundamentalisme truer verden med miljøkatastrofer og atomvåpen. Hans manglende tro på menneskets fornuft, og hans frykt for at mennesket er i ferd med å undergrave sin egen eksistens, ga ham mange fiender.

Men det er noe underliggende og enda farligere boken er uttrykk for; nemlig at historien er skjebnebestemt. Von Wright bruker begrepet «det teknologiske imperativ». Både forskningen og vitenskapen henger sammen i en prosess, der det teknifiserte samfunns inngripen i individets eksistens utgjør en kjedereaksjon. Denne kjedereaksjonen startet kanskje umerkkelig, men den blir vanskeliggere å stanse jo mer omfattende den blir og jo lenger frem den kommer.

Naturvitenskapen og den tekniske kultur sy-

nes i von Wrights øyne å være blind og integrert i samfunnet – så når den teknologiske utviklingen går mot undergangen, dras samfunnet med i dragsuget. Menneskets undergang var von Wrights dom.

INGEN AV DISSE IDEENE var nye. Mennesket har levd med dystopier og undergangsprofetier i tusener av år. Vi har levet med faktiske undergangssom Holocaust og Hiroshima. Men von Wrights pessimisme stanget hodet i en vegg av menneskelig optimisme. For paradoksal nok, tross alle miljøfarer, det fantes en ukuelig optimisme i Vesten på slutten av 80-tallet.

Det var Erik Allardt, professor i sosiologi ved Universitetet i Helsingfors, som rettet det første slaget mot von Wright. Han fryktet von Wrights budskap på grunn av de historiske erfaringer som viser hvordan fanatiske, anti-teknologiske standpunkter kan skape grobunn for autoritære bevegelser, eksempelvis folke mordet i Kambodsja og nazismen.

Tidskriftet Nya Argus fulgte debatten opp utover våren, men det var første da Svenska Dagbladet tok opp debatten at krangelen nådde ut til store lesergrupper. Under vignetten «Førnuft till döds» inviterte avisen 17 skribenter fra akademiske, økonomiske og politiske miljøer til å delta i diskusjonen. Og det var igjenom denne debatten von Wright ble stemplet som fanatisk, fordomsfull, inhuman, resignert, håpløs, destruktiv og platt.

Von Wright var selv svært overrasket over at en bok med et så vidt gjennomdebattert tema kunne få slik oppmerksomhet. Til kritikken om at han ikke bragte noe nytt inn i debatten har

han ingenting å forsvare seg med – for han bragte ingenting nytt inn.

Det er nok et paradoks her – kritikken mot von Wright får ham til å stille spørsmålet: Hva var det som provoserte? Svarene kommer i boken «Myten om framsteget» i 1993. Men til ingen trøst for optimistene – von Wright ble bare dystyrene med årene. Den grunnleggende ideen i det vestlige samfunn var ifølge von Wright fremskrittstanken. Å kritisere denne var som en majestetsofnærmelse å regne.

Også mottagelsen av denne boken forundrer von Wright, men denne gangen med motsatt fortegn – boken fikk nemlig god omtale.

Von Wright blir ofte omtalt som en fortapt pessimist, en tenker i hvis fotspor det ikke kan gro noe annet enn støv. Men det er min påstand at det er mer håp i hans pessimisme enn mange tilkjenner, og han gir bedre grobunn for politisk handling enn mange tror.

HAN KALTE SEG som sagt tragisk optimist som ung. Men etter å ha lest Hartvig Sætras bok «Jamtvektssamfunnet er ikke noko teselskap», omfavner han begrepet «provokativ pessimisme». En provokativ pessimist er en pessimist som provoserer til handling. Von Wrights humanisme er i sin insisterende gjentagelse over 50 år et tegn på at han aldri ga opp håpet. Han var pessimist, men han hadde hele tiden troen på sine egne argumenters kraft. Han tok seg alltid bryet med å være en frykt i den historiske prosessens mørke.

Paradoksal nok kan det altså se ut som om pessimismen og optimismen gror sammen i den provokative pessimismen. For skal den være handlingsdrivende, må en tro eller et håp om forbedring ligge latent. Pessimisme uten håp er svartsyn – og svartsyn, det var von Wright aldri.